

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ได้ยึดแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในประเทศเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ ประกอบกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำแผนพัฒนาการเกษตรควบคู่ไปด้วย โดยมีวิสัยทัศน์ว่าประเทศไทยจะเป็นแหล่งผลิตอาหารและแหล่งเกษตรอุตสาหกรรมที่มีคุณภาพและมีความสามารถในการแข่งขัน ระบบการผลิตการเกษตรอยู่บนพื้นฐานการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เกษตรกรไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความรู้ มีรายได้มั่นคงเป็นธรรมและก้าวหน้าในอาชีพ องค์การเกษตรกรเข้มแข็งมีเอกภาพเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการเกษตร

เกษตรกรไทยส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาและคนไทยรับประทานข้าวเป็นอาหารหลักรายได้ประชาชาติไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของราคาสินค้าส่งออกได้มาจากการขายข้าว ข้าวจึงเป็นรากฐานทางเศรษฐกิจของประเทศเนื่องจากเป็นแหล่งรายได้ของประชากรส่วนใหญ่ พื้นที่เพาะปลูกข้าวทั้งประเทศมีประมาณ 65.64 ล้านไร่ (ทรงเชาว์, 2545 : 2) ส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือภาคเหนือ ภาคกลางและภาคใต้ ตามลำดับ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2546 : 22)

จังหวัดพิจิตรมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวมากเป็นอันดับที่สองของภาคเหนือรองจากจังหวัดนครสวรรค์ ผลผลิตคิดเป็นร้อยละ 33 ของภาคเหนือตอนล่าง มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรผู้ผลิตข้าวร้อยละ 62 ของจำนวนครัวเรือนทั้งจังหวัด (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิจิตร, 2546 : 7) ปี พ.ศ. 2547 กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง กลุ่มที่ 2 ได้แก่ จังหวัดพิจิตร จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดอุทัยธานี มีการกำหนดวิสัยทัศน์กลุ่มจังหวัดว่า “เป็นธุรกิจข้าวชั้นนำของประเทศไทย” (Rice Hub of Thailand) โดยให้จังหวัดพิจิตรเป็นเจ้าภาพรับผิดชอบเรื่องการเพิ่มมูลค่าข้าว นอกจากนี้จังหวัดพิจิตรได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์จังหวัดไว้ว่า จะทำให้จังหวัดพิจิตรเป็นดินแดนแห่งการผลิต แปรรูปและค้าข้าวชั้นนำของประเทศ (Rice City Estate) โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ในเรื่องการเพิ่มมูลค่าข้าว เน้นที่การปรับปรุงการสีข้าวและการแปรรูปเป็นข้าวสารในระดับชุมชน (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิจิตร, 2547 : 14) โรงสีข้าวชุมชนจึง

เป็นส่วนหนึ่งในการแปรรูปข้าวที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและแก้ไขปัญหาความยากจนของชาวนา เนื่องจากชาวนายังมีปัญหาในการขายข้าวเปลือกให้แก่พ่อค้าคนกลางหลายประการ เช่น ถูกกดราคา ถูกโกงน้ำหนักข้าว ได้ราคาไม่ยุติธรรม ทำให้ขายข้าวได้ราคาต่ำ ไม่คุ้มค่าการลงทุนและเกิดปัญหาหนี้สินตามมา นอกจากนี้ชาวนาเป็นผู้ปลูกข้าวแต่กลับต้องซื้อข้าวสารเพื่อบริโภคและในระบบตลาดข้าวของไทยกว่าที่ข้าวสารจากผู้ผลิตจะไปถึงมือผู้บริโภค ต้องผ่านกระบวนการในการซื้อขายในระดับต่างๆ หลายระดับ ข้าวสารที่ผู้บริโภคซื้อจึงมีราคาแตกต่างจากราคาที่เกษตรกรได้รับเป็นอย่างมาก โดยส่วนต่างที่เกิดขึ้นจะเป็นกำไรของพ่อค้าคนกลางในแต่ละระดับ และส่วนต่างที่เกิดขึ้นนี้จะเป็นของเกษตรกรได้ ถ้าเกษตรกรรวมตัวกันเพื่อก่อตั้งโรงสีข้าวชุมชนซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านและมีอาชีพทำนาเป็นหลัก จะเป็นผู้จัดการทางด้านการผลิต การบริหารงานภายในโรงสี และการจัดการทางด้านการตลาด อีกทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและเป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

การรวมตัวกันของชาวนาและคนในชุมชนเพื่อทำโรงสีข้าวชุมชนในจังหวัดพิจิตร ปัจจุบันมีจำนวน 44 โรง แต่โรงสีข้าวชุมชนส่วนใหญ่ประสบกับความล้มเหลว หรือยังอยู่ในขั้นตอนของการเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการ เช่น เรียนรู้เรื่องการชักจูงชาวบ้านให้นำข้าวมาสีที่โรงสีชุมชนหรือเรื่องยุ่งยากสำหรับเก็บข้าวเปลือก ในขณะที่โรงสีข้าวชุมชนบางส่วนสามารถดำเนินการต่อไปได้จนประสบความสำเร็จ สามารถใช้เป็นต้นแบบได้เป็นอย่างดี สิ่งสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จอยู่ที่สมาชิกของโรงสี จึงทำให้น่าศึกษาว่าลักษณะของสมาชิกแบบใดจึงจะมีผลต่อความสำเร็จของโรงสีข้าวชุมชนเหล่านี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางให้แก่โรงสีข้าวชุมชนอื่นๆ ที่ยังไม่ประสบความสำเร็จนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะของสมาชิกที่มีผลต่อความสำเร็จของโรงสีข้าวชุมชน จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกกับความสำเร็จของโรงสีข้าวชุมชน
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค ของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานของโรงสีข้าวชุมชน จังหวัดพิจิตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

สามารถนำผลที่ได้ใช้แนะนำให้แก่โรงสีข้าวชุมชนอื่นๆ เพื่อวางแผนปรับปรุงและบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จดียิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

สมมุติฐาน

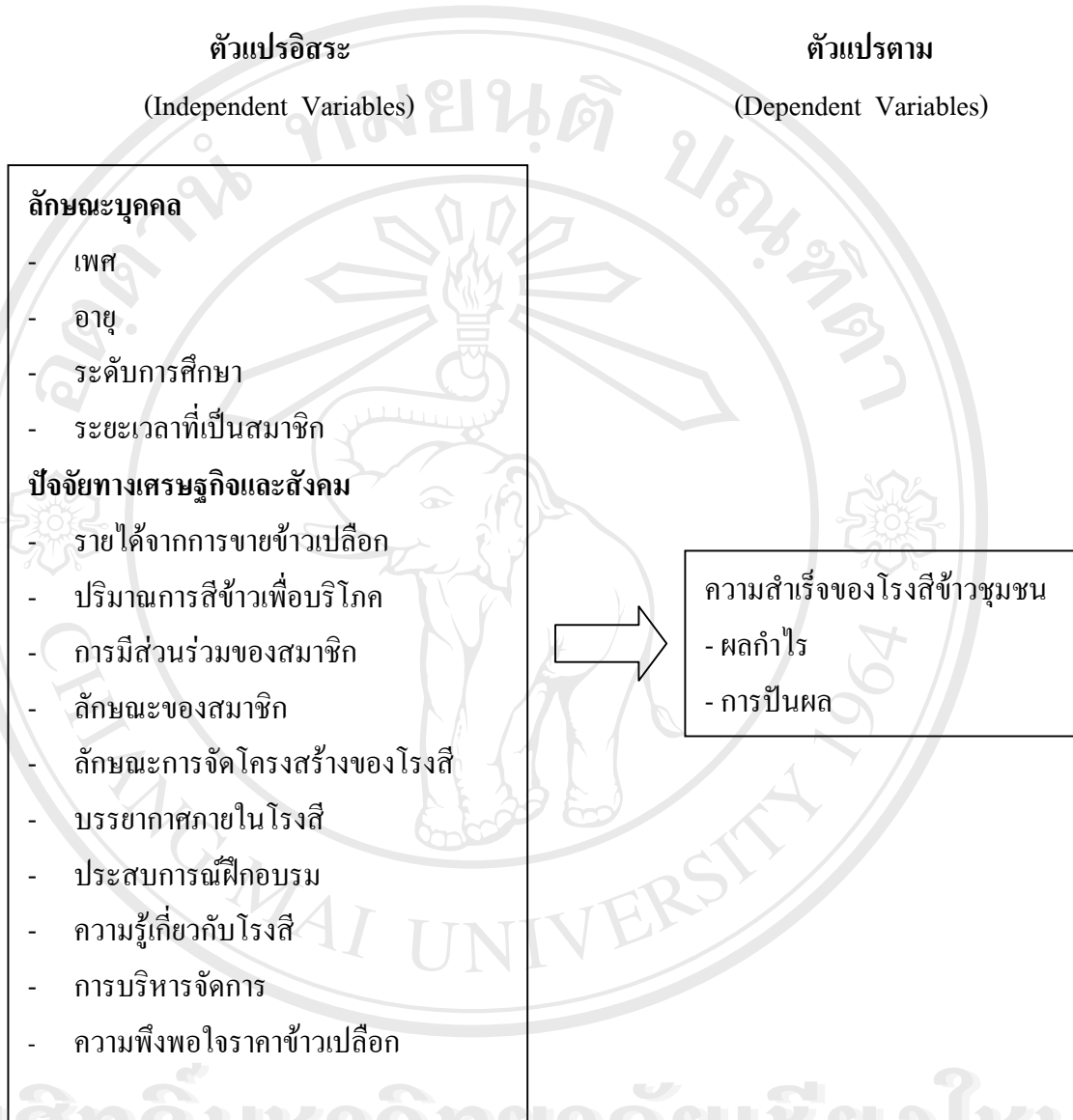
ลักษณะบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกมีผลต่อความสำเร็จของโรงสีข้าวชุมชน จังหวัดพิจิตร

ขอบเขตในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ โรงสีข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ 6 โรง ใน 6 อำเภอของจังหวัดพิจิตร ได้แก่ อำเภอสว่างงาม อำเภอทับคล้อ อำเภอโพทะเลอำเภอวาริชภูมิ อำเภอดงพวนหิน และอำเภอบางมูลนาก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ เกษตรกรผู้ที่เป็นสมาชิกของโรงสีข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 197 ราย โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วยคำถามปลายปิด (Close-ended Questions) และคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

กรอบแนวคิดในการวิจัย



นิยามศัพท์

ลักษณะของสมาชิก หมายถึง ลักษณะที่สมาชิกของโรงสีควรปฏิบัติ เช่น การปฏิบัติตามกฎระเบียบในการเป็นสมาชิก การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกด้วยกัน เป็นต้น

ความสำเร็จ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมโรงสีข้าวชุมชนของคนในชุมชน จนทำให้เกิดผลกำไรและมีการปันผลให้แก่สมาชิก สามารถดำเนินการอยู่ได้ในปัจจุบันและจะยังดำเนินการต่อไปได้ในอนาคต

โรงสีข้าวชุมชน หมายถึง โรงสีข้าวที่ตั้งขึ้นมาจากความต้องการของคนในชุมชนเพื่อบริการ และเป็นสวัสดิการแก่ชุมชน มีการบริหารจัดการโดยคนในชุมชน ไม่มีการแสวงหาผลกำไร และให้ความช่วยเหลือสมาชิกก่อนบุคคลภายนอก

สมาชิก หมายถึง ผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกโรงสีข้าวชุมชน โดยเสียค่าธรรมเนียม ค่าบำรุงโรงสี ค่าหุ้นแรกเข้า และได้รับการปันผลจากการดำเนินการของโรงสี รวมทั้งผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธาน และกรรมการของโรงสีด้วย

การมีส่วนร่วมของสมาชิก หมายถึง การที่สมาชิกมีพฤติกรรม หรือมีโอกาสในการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมทุกกิจกรรมของโรงสี เช่น โอกาสในการแสดงความคิดเห็น การร่วมวางแผนร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมแก้ปัญหาและร่วมรับผลประโยชน์ เป็นต้น

ลักษณะการจัดโครงสร้างของโรงสี หมายถึง การจัดแบ่งหน้าที่ในการบริหารงาน การกำหนดความรับผิดชอบและบทบาทของสมาชิก รวมถึงการกำหนดเป้าหมายและทิศทางการดำเนินงาน

บรรยากาศภายในโรงสี หมายถึง การที่สมาชิกมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการยอมรับซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกไว้วางใจกัน มีโอกาสและอิสระในการเปิดเผยความคิดความรู้สึกของตน

ประสบการณ์ฝึกอบรม หมายถึง การได้รับการฝึกอบรมหรือเข้าร่วมประชุมในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับโรงสี เช่น การบริหารจัดการ การเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับโรงสี รวมถึงการไปศึกษาดูงาน โรงสีข้าวชุมชนอื่นๆ

ความรู้เกี่ยวกับโรงสี หมายถึง ความรู้ของสมาชิกในเรื่องต่างๆ เช่น การบริหารจัดการ การทำบัญชี การสีข้าว เป็นต้น

การบริหารจัดการ หมายถึง การวางแผนปฏิบัติงาน ความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ ความรู้ในเรื่องการจัดทำบัญชี การจัดสวัสดิการแก่ชุมชน ตลอดจนการติดตามประเมินผล

ความพึงพอใจราคาข้าวเปลือก หมายถึง ความพึงพอใจของสมาชิกต่อราคาขายข้าวเปลือกที่ขายให้แก่โรงสีข้าวชุมชน

การปันผล หมายถึง การนำผลกำไรที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโรงสีในรอบปี แบ่งให้แก่สมาชิกตามจำนวนหุ้น



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved